

De o importanță deosebită ni se pare azi explicația ce o dă Curtea Aulică maghiară acestei embleme.

„*Ajă sint începiturile tuturor neamurilor celor prea lăudate între care români, neamul tău, nu sint cei mai de pe urmă, despre care se stie că sint portni din Roma, doamna și stăpîna împărățiilor... iar unicornul din emblemă drept aceea însemnează, nobilimea neamului (tău) și deodată (și de același timp) și ișteimea (lui), căci ce este asprima de fiard, aceea în om este tărie, de care este vestită viața românească, maica generilor celor vestiti între care este Ioan Hunade, tatăl marelui crăi Mătieș, și cei de pe timpul lui, mai marii tăi*”¹⁰.

Textul diplomei ca și iconografia sa sint o elocventă mărturie a calităților și a virtuților lui Nicolaus Olahus, a meritelor deosebite de care a dat dovadă în tot cursul indelungatului vieții, care i-a îngăduit ca pornind de la funcția de păz să ajungă pînă la aceea de regent al țării. Citind cu atenție textele respective nu putem fi decit cu totul de acord cu Gh. Șincai în sensul că din acest vestit document „*multe se pot culeje ce luminează istoria*”. Într-adevăr aceste texte, dînd o aleasă preuire lui Nicolaus Olahus – și prin el celor înruditi cu el – aşașă, cum nu s-a mai văzut nici înainte nici după aceea, în vîzul tuturor, virtuțile poporului român căruia i-a apartinut marele umanist, înrudirea lui cu familia domnitoare din Tara Românească, dotarea lui intelectuală excepțională care, în imprejurări deosebit de grele, l-a situat în fruntea țării aliniindu-l prin aceasta, alături de unchiul său Iancu de Hunedoara și de vărul său, regele Matiaș.

Calitățile exceptionale ale acestui prodigios descendent al Drăculeștilor n-au fost înscrise însă numai pe pergamentul Curții Aulice. Literații vremii au văzut în el un *poeta ornantissimus*, iar savanții universității din Louvain i-au acordat, prin latinistul Petrus Nannius Alemanianus, titlul de *optimus et eruditissimus omnium doctorum patronus*. Marele lui prieten Erasmus din Rotterdam, cu care a întreținut o intensă corespondență, în scrisoarea din 11 decembrie 1531 a caracterizat prietenia cu fiul judeului crăiesc din Orăștie care *la vecinii din Ardeal munai pribeg se credea, astfel: Olahus – in acest nomen sint cuprinse toate binefacerile prieteniei.*

¹⁰ Nicolaus de Rosenberg, op. cit.: „Generis itaque tui nobilitatem referet monoceros simul et ingenium; nam que in fere asperitas, est, es in homine fortitudo vocatur; qua tua ista gena praepollens fuit, multorum praestantissimorum ducum genetrix; inter quos et Ioanes Hunyades incliti Regis Matthias pater, et illus satati proximi maiores tui potissimum emituisse ferentur.”

„DOMN ALES DE ȚARĂ

SI DIN SÎNUL EI !”

GEORGETA CRĂCIUN

În expoziția de bază a Muzeului Unirii din Iași, vizitorul observă printre expozite două documente de extremă importanță pentru mișcarea unionistă din Moldova și Tara Românească. Este vorba despre „*Deslușiri asupra celor patru baze din programa națională*” și „*Dorințele românilor*”, care nu sunt altceva decât programul comun de luptă al celor două nucleu unioniste: Comitetul central unionist din Iași și cel din București.

Ajunsă în fața acestor două documente, adesea vizitorii se opresc cercetindu-le cu atenție și punindu-și fireasă întrebare: cum s-a putut ajunge la un asemenea compromis al Unirii celor două țări sub un print străin?

Accastă de fapt este una dintre mariile probleme care a agitat atât viața politică a Tărilor Române cît și relațiile diplomatice internaționale, la mijlocul secolului al XIX-lea.

După restabilirea domniilor pămîntene, în urma răscoalei lui Tudor Vladimirescu (1821), despre care N. Bălcescu avea să spună că „*de desfășurarea nației; d-atacii începu a se forma partida națională*”, lupta pentru Unirea Tărilor Române devine treptat expresia unei puternice și generale mișcări de masă în Moldova, Tara Românească și Transilvania, iar formarea unui stat național sub un domn pămîntean apare încă de la început în mișcarea unionistă ca un principiu călăuzitor.

In perioada premergătoare revoluției de la 1848, problema principelui băstinaș era văzută ca o cale posibilă de unificare a teritoriului românesc: „*Trebue umbra unui tron de voievod pentru a reuni pe români din toate țările*”, proclama Ion Cîmpineanu, conducătorul mișcării de la 1837–1840, iar Felix Colson, diplomat, ce

ne-a vizitat ţara în aceeași perioadă, făcindu-se cecoul opiniei publice româneşti, consemnată aceeași idee: „*nevoie unei suveranități ereditare pentru ambele principate*”, în care „*domnul ereditar să fie băstinas*”¹.

După înăbuşirea revoluţiei paşoptiste, în revendicările căreia unirea a fost ridicată ca o chestiune vitală pentru poporul român, miscrea de renastere naţională, în fruntea căreia activau personalităţi progresiste ca: N. Bălcescu, M. Kogălniceanu, V. Alecsandri, C. A. Rosetti, C. Hurmuzachi s. a. cere unirea Ţărilor Române, ridicând şi problema domnitorului pămîntean.

Official redactată, problema principelui pămîntean apare pentru întâia dată în ajunul intruirii Congresului de pace de la Paris, la 28 februarie 1856, cind M. Kogălniceanu, G. Sion, V. Alecsandri, Al. Russo, adresindu-se domnitorului Gr. Al. Ghica, cer unirea Moldovei cu Ţara Românească, în termenul vechilor capitulaţii încheiate cu Poarta, a căror condiţie esenţială este „*domnul ales de ţară și din sinul ei*”².

Unioniştii din Ţara Românească, unindu-şi glasul cu al patrioţilor moldoveni, fixează ca principiu de bază ale luptei pentru Unire: „*ereditatea ţefului statului, alegerea lui în orice clasă a societăţii fără consideraţii de rang*”³.

Prin urmare putem trage concluzia că, la începutul anului 1856, Unirea Principatelor Române și ridicarea la tronul României a unui domn pămîntean erau principiile organizării viitorului stat naţional român, prin el insuşi. „*Unirea Principatelor prea bine se putea face fără confirmările Apusului*”, scria plin de optimism lui G. Sion, la 20 februarie 1856, V. A. Urechea.

Cu toate acestea, în cursul aceluiași an, miscrea unionistă abandonăza principiul domnitorului pămîntean cerind: „*Unirea Principatelor sub un prinț străin, mai ales de o rasă latină, dintr-o familie domitoare din Europa, afără de dinastiile megieșite*”.

Cum se explică această radicală cotitură în programele unioniste, care avea să creeze reală complicaţie diplomatică?

In primul rînd, apariţia ideii de prinț străin în documentele mişcării unioniste a fost determinată de consideraţii de ordin tactic. De reţinut faptul că programul unioniștilor, ce ridică problema principelui străin, poartă data de 30 mai 1856, deci cronologic îl situa în posterior Tratatului de pace de la Paris – 30 martie 1856 – ale cărui stipulaţii nu garantau în mod direct și categoric putinţa realizării Unirii sub un principie pămîntean. Trebuia, prin urmare, găsită calea prin care un stat sau altul să fie cointeresat în formarea statului naţional și care,

în același timp, să contracareze opoziţia imperială vecine în realizarea Unirii.

Acestea au fost și considerente care au determinat pe V. A. Urechea, membru în Cancelaria de propagandă a emigrării române din Paris, sub ale cărui îndrumări va fi organizată mişcarea unionistă, să combată ideea de a cere și a avea domni pămînteni. Iată ce scria el la 10 aprilie 1856 unionistului G. Sion, deci cu aproape o lună înainte de data înfrângării Comitetului Unirii din Iași: „*Sacrificați pe una din ideile și dorințele dumneavoastră interesului general: pe aceea de a avea domni indigeni. Eu bine vă înțeleg tot temeiul patriotic ce sprijind în inimă dumneavoastră asemenea opiniune, eu sunt părtăză ca și dumneavoastră la ea, dar multe considerații mă fac, sau mai bine fac pe toți români, a cere, a sprijini ideea de rege apusean. Ea e condiția Unirii și a independenței. Fără ea răminem statu quo ante bellum, de nu mai rău. Rău cu rău, dar mai rău fără rău. Mai la urmă ce? Au tronurile sănătoase sănătoare?... Pentru acum deodată nu-i chip de scăpare decit în independentă și Unire, fi-ne date ele cu orice preț*”.

Alături de această scrisoare, ce avea să devină un adevărat „cuvânt de ordine” pentru mişcarea unionistă, M. Kogălniceanu, V. Mălinescu și N. Ionescu primesc din Londra la 3 iulie 1856 indemnul lui D. Brătianu de a răspindii „*pretutindeni ideea că... un prinț de religie apusean poate fi foarte bine suveranul României*”⁴; idee ce de altfel fusese introdusă în „*Actul înfrângării Comitetului Unirii*” (1856) și avea să fie consemnată în „*Actul de intruire*” și „*Programul Comitetului electoral al Unirii*” din Iași și adoptată de Comitetul Central al Unirii din Bucureşti.

In al doilea rînd, dacă Unirea Principatelor Române sub un domn pămîntean, în conjuncția politică internațională a vremii, menținea suzeranitatea Imperiului Otoman, formarea unui stat naţional sub un principie străin deschidea perspectiva dobândirii independenței de stat: „*Unirea Principatelor cere neapărat un principie străin și principale străin atrage după sine independența nouă stat*”⁵. Deci ea reprezenta, va spune Napoleon III, actul prin care „*legătura de vasalitate nu va intărzi a fi ruptă*”.

Din acest punct de vedere, pe plan extern, problema principelui străin avea să ducă la încordarea relaţiilor diplomatice dintre statele interesate în a ne oferi sau chiar a ne impune candidații la tronul României.

Pe de altă parte, excluzind „*fără megieșite*” și indicind care anume să fie originea lui, se și formase un curent de simpatie pentru principalele Napoleon al Franței⁶.

¹ Felix Colson, *De l'art présent et de l'avenir des Principautés de Moldavie et de Valachie*, Paris, 1839, p. 114–116.

² D.A. Sturza, *Însamnătatea Drăuerilor ad-hoc din Iași și Bucureşti în istoria românearii României*, 1911, p. 39.

³ E. Lovinescu, Gr. Alexandrescu, *Viața și opera lui și corespondența lui cu Ion Ghica*, Buc. 1928, p. 316; Scrisoarea lui Gr. Alexandrescu către Ion Ghica, din 4 mai 1856.

⁴ Al Creteanu, *Din arhiva lui D. Brătianu*, 1931, p. 104.

⁵ Idem, p. 119.

⁶ R.V. Bosny, *Candidați străini la tronurile românești în sec. XVIII și XIX*, în „Convorbiri literare”, an LVII, 1915, p. 838.

În această situație, Anglia, pentru a combate o eventuală creștere a influenței Franței în Orient și în Principate, se declară adversară a Unirii sub un principie străin, sprijinind în același timp integritatea și politica antiunionistă a Imperiului Otoman; Austria era de acord „cu condiția de a da un prinț din familia austriacă”¹. Prusia nu și-a precizat poziția, iar Cavour făcuse din această problemă o combinație politică, care trebuia să aibă ca urmare o compensație de teritoriu în favoarea unității italiene².

Problema principelui străin, în conjunctura politică europeană, ca urmare a unor astfel de complicații, este apreciată pe drept cuvînt de Victor Place, într-un raport către guvernul francez, ca „o cchestiune foarte gravă și delicată”³. Ca urmare, Walewski, ministrul afacerilor strâine al Franței și președintele Congresului de pace, cere lui Thouvenel, la 18 aprilie 1856, să facă cunoscut la Constantinopol faptul că, în politica guvernului francez, „Unirea nu implică suirea pe tron a unui principie străin”, subliniind într-o altă depeșă către același ambasador, că acest punct de vedere va prejudicia relațiile diplomatice, el fiind „unul din motivele principale care îndeamnă guvernul otoman a se opune Unirii”.

La aceeași dată, 16 august 1856, din instrucțiunile către Talleyrand, Comisarul Franței în Principate, desprindem coordonatele politicii franceze în problema Unirii Moldovei cu Tara Românească sub un principie străin: „...cchestiunea principului străin, așfătă... poate de oameni care ascultau de un cuvînt de ordine, pare a se lega tot mai mult de aceea a Unirii. Trebuie însă dimpotrivă a se separa... și suspicabilitatea Turciei în această privință și temerile Austriei și rezistența îndrîptă ce ar depune guvernul otoman însuși principiului Unirii, dacă ar putea crede că noi avem intenția de a pune un principie străin în fruntea Moldo-Vlahiei”⁴.

In indicațiile ulterioare căre Talleyrand și Victor Place, Walewski, invocînd „angajamentele luate la Conferințele de la Paris, ca Divanurile ad-hoc să fie chemate să constată și a rosti votul țării în privire principiului unirii”, consideră ca nefiind „neapărat și oportun și util ca aceste Divanuri să discute cestunea numirii unui principie străin”.

Acestea erau considerentele diplomației europene în problema principiului străin, „condiționând” oarecum Unirea Principatelor Române de renunțare la acest punct.

Nu trebuie să uităm și disensiunile din țară asupra acestei probleme. În 1857, deși existau adepti ai unirii sub un prinț străin, se făceau totuși puternice auzuri glasuri care cereau Unirea sub un domn pămîntean. Spre exemplu Ion Maiorescu scria la 4 ianuarie 1857 lui C. Hurmu-

zachi: „Toți români îci luminați din stăturile Austriei, chiar și cei ce se află astăzi în Principate, Laurian, Bârnușiu, s. a. săn cu totul în contra unui principie străin... Bi cred că dacă națiunea română e capace de viață, atunci ea are în sine și mijloace de regenerare...”⁵.

Printre „cei mai inflăcărăți” adversari ai acestui principie străin erau citați, într-un raport către Walewski, și cunoscuți unioniști Mavrogheni, Catargi și C. Negri. Faptul nu este lipsit de importanță în lumina evenimentelor care s-au desfășurat și care au luat un curs cu totul în afară intereselor antiunioniste manifestate de unele puteri.

Totuși programul unioniștilor, conținind principiul unirii sub un principie străin, considerat încă o speranță de unire, a fost votat de Adunările ad-hoc din Moldova și Tara Românească. Conferința de la Paris a puterilor garante, luită în discuție dorințele românilor, nu este de acord cu programul unioniștilor și votul Adunărilor ad-hoc, hotărind prin art. 10 al „Convenție pentru organizarea definitivă a Principatelor” din 7 august 1858, că alegera domnitorului se va face separat „pe viață de Adunare, din orice fiu din tată născut moldovean sau român”.

De la votul dat ideii de principie străin, în Adunările ad-hoc la cel care în 5/24 ianuarie 1859 consacra Unirea Moldovei cu Tara Românească, prin ridicarea lui Al. I. Cuza la tronul Principatelor Române, trecerea s-a făcut cu hotărîre și entuziasm.

„Deputații din amândouă țările, spune D. Bolintineanu, se lepădăr de ideea domnului străin cind puterile deteră cel din urmă cuvînt contrar”⁶ și cind voința poporului român de a forma o nație și puternică națiune infieră la rîndul său, prin hotărîrea sa pe cele ale conveniției.

În concluzie, considerăm că nu există nici o legătură între odiosul act de trădare națională din 11/23 februarie 1866, prin care domnitorul Al. I. Cuza este forțat să abdice și prin care virfurile trădătoare ale marii burghesii și boierimii incredințau conducerea statului unei dinastii străine și aparțină ideii de principie străină.

Problema principelui străin, așa cum a fost dezbatută de miscarea unionistă, a avut un caracter pozitiv în sensul că, îninind seama de conjunctura politică și interesele țării se prezenta, la un moment dat, ca singura cale posibilă de a dobîndi Unirea și Independența. Această problemă a fost abandonată în clipă cind se dovedește irealizabilă, avind în vedere în primul rînd interesele vitale ale poporului român. Aceasta subliniază calitățile diplomatiche și inaltul patriotism al celor care au călăuzit masele largi la făurirea mărețului act al unirii, consolidat prin dobîndirea independenței la 1877–78 și desăvîrșit prin unirea Transilvaniei cu România la 1 decembrie 1918.

¹ Al. Cretzeanu, op. cit., p. 119.

² St. Metes, Din corespondența poetului G. Sion, 1940, p. 33.

³ N. Corivan, Din activitatea emigranților români în apus 1853–1857, Scrisori și memorii, 1931, p. 49.

⁴ D.A. Sturza, op. cit., p. 66, 80, 109, 230–231.

⁵ St. Metes, op. cit., p. LXXIV.

⁶ D. Bolintineanu, Viața lui Cuza Vodă, Memorii istorice, 1873, p. 12–13.